Imâm Azam'ın Talebelerinin Sülâsî Rivayetleri

Dr. Hafiz Muhammad Ismail Aarfi

Çeviri & Dipnot
Halil Malay

Yayın Tarihi:
06.04.2020

Müracaat:
numanidusuncemektebi.com

numani

Ebû Hanîfe'nin Öğrencilerinin Üçüncü Yüzyıldaki Sülâsî Rivayetleri

[Dr. Hafiz Muhammad Ismail Aarfi]

Özet

Halkın en hayırlısının ulaşabildiği şer'i ilimler ile uğraşmak bu ümmetin âlimlerinin en büyük arzusuydu. Bu ilimleri elde etmek için ömürlerini sarf ettiler ve Rasûlullâh (sallallâhualeyhivesellem) ile aralarındaki ravileri en aza indirebilmek için birçok şehir kat ettiler. Onlardan bazıları bizim için Nebimizin (sallallâhualeyhivesellem) sözlerini topladılar, bazıları ise Allâh'ın kitabından ve Rasûlullâh'ın sünnetinden hüküm çıkardılar. Onlardan en seçkini ise imam, yüce gönüllü, fakihlerin ve muhaddislerin başı Ebû Hanîfe Numân b. Sâbit'tir (rahimehullâh). Bu risalemizde üçüncü yüzyıldaki hadis mecmualarında "sülâsî" hadislerin medarı olan Ebû Hanîfe'nin öğrencilerinden ikinci ve üçüncü yüzyıldaki kişilerin isimlerini zikrettik.

1. Dinde İsnadın Zarureti

"İsnat dindendir. Eğer isnat olmasaydı isteyen istediğini söylerdi" demiştir Abdullâh b. Mübârek.[1] Süfyân-ı Sevri ise "isnat müminin silahıdır. Eğer yanında silahı bulunmazsa savaşmaya gücü yetmez" buyurmuştur.[2] İsnat ümmet-i Muhammed'e mahsustur. Çünkü bu ümmet dışındaki başka hiçbir ümmetin peygamberine muttasıl bir senedi yoktur.

2. İsnatta Uluvvun Önemi ve Hadis Âlimlerinin Ona Olan Rağbeti

İsnatta uluvv bu ümmetin âlimlerinin en büyük arzusuydu. Bu konuda Muhammed b. Eslem et-Tûsî "isnadın yakın (yani kısa) olması, Allah Azze ve Celle'ye yakınlıktır" buyurmuştur.[3] Bu yüzden âlî isnat için yolculuklar yapmış ve birçok şehir kat etmişlerdir. Ahmed b. Hanbel'e âlî isnad isteyen adam hakkında soruldu. O da "isnadın âlî olanını talep etmek seleflerimizin sünnetidir. Çünkü Abdullâh b. Mes'ûd'un (radiyallâhuanh) öğrencileri Kûfe'den Medine'ye Hz.Ömer'den (radiyallâhuanh) ilim öğrenmek ve hadis dinlemek için yolculuk yaparlardı" buyurmuştur[4]. Hafız Ebu'l-Fadl el-Makdisî şöyle demiştir: "Nakil ehli âlî isnadı talep etme ve onu övme hususunda icmâ ettiler. Eğer ki nâzil[5] isnadla yetinen birisini duyarlarsa ona yolculuk yapmazlardı." Yahyâ b. Maîn'e de ölüm döşeğinde iken ne

[1] Müslim, *Sahih-i Müslim*, Kahire, Daru'l-Hadis, 1412/1991, 1/15
[2] Aliyyü'l-Kârî, *Şerh-ı Şerh-ı Nuhbetü'n-Nazar*, Beyrut, Şermetu Dâru'l-Erkâm b. Ebî'l-Erkam, 1415, 617
[3] Hatîb el-Bağdâdî, *Camıu'l-Ahlâkı'r-Ravî ve Âdâbu's-Sâmi'*, Beyrut, Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye,1417/1996, 37
[4] A.g.e
[5] Âlî isnadın zıttıdır.

arzu ettiği sorulmuş o da âlî isnat ve boş bir ev diye cevap vermiştir.[6] Âlî isnat bir hadisin isnadının ravi sayısı, aynı hadise ait başka bir senedin ravi sayısına nispetle az olmasıdır. Âlî isnadın muhaddisler tarafından rağbet görmesi sıhhat dercesine en yakın ve hatanın en az olması sebebiyledir. Çünkü senedin ravilerinden her birinin hata yapma olasılığı vardır. Ravi sayısının artmasıyla ve senedin uzamasıyla hata oranı artacak ve aynı şekilde ravi sayısının azalmasıyla ve senedin kısalmasıyla hata oranı azalacaktır.

3. Sülâsîler

Sülâsiyyât, bir hadisi tahriç eden kişi ile Hz. Peygamber (sallallâhualeyhivesellem) arasında üç ravinin bulunduğu hadislerdir. Sülâsî hadisler üçüncü yüzyıldaki hadis ehlinin övünç kaynağıydı. Zira ravilerin sayısının azalmasıyla hadisin doğruluğu daha tercihe şayan olmaktadır. Biz bu babta üçüncü yüzyıl mecmualarından olan Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'ini, İmam Buhârî'nin *el-Câmiu's-Sahîh*'ini, İmam Tirmizî ve İbn Mace'nin *Sünen*'lerini, Abd b. Humeyd el-Kissî ve İmam Dârimî'nin *Müsned*'lerini ve İmam Taberanî'nin *Mu'cem*'ini inceleyeceğiz. Ve bu hadis mecmualarından İmam-ı Azam Ebû Hanîfe'den bir hadis rivayet ederek ya da ona öğrenci olarak ya da onun yolundan giderek istifade etmiş olan kişilerden rivayet edilen hadisleri alacağız.

4. İmam-ı Âzam Ebû Hanîfe

İmam-ı Âzam Ebû Hanîfe Numân b. Sâbit hadis ilminde derin bir bilgiye sahipti. Hadisi büyüklerinden, akranlarından hatta küçüklerinden dahi alırdı. İlim madenleri olan Mekke, Medine ve Basra'ya ilim yolculuklarıyla beraber yaşadığı şehre muhaddislerden birisi geldiği zaman ondan hadis dinlemeye çok arzu ederdi. Ayrıca hadis âlimlerine kendisinden küçük olsa bile güzel edep gösterirdi. Hadis ilmiyle çok meşgul olurdu. Ayrıca ravilere yaptığı cerh de makbul idi. A'meş ve Evza'î gibi bu ümmetin büyük âlimleri de ona tazim ediyorlardı.

5. İmam-ı Azam Ebû Hanîfe'nin Öğrencilerinin Sülâsî Rivayetleri

Büyük muhaddisler Ebû Hanîfe'ye yolculuk yapıyor, ondan hadis rivayet ediyor ve sözlerini benimsiyorlardı. Zamanın ilim sahibi kimselerinin Ebû Hanîfe'ye müracaat etmesi, Ebû Hanîfe'nin hadis ilmi ile titiz bir şekilde ilgilendiğini göstermektedir. Her ne zaman ki bir beldeye gitse orada talebeleri çok olur ve ona hadis ve fıkıh alanında sorular sorarlardı. Âlimlerin çoğu, ilimde yüce şahsiyetler ve hadis meydanının öncü kişileri onun önünde diz çöküp öğrencisi olmuşlardı. İşte bu makalede muhtasar olarak Ebû Hanîfe'nin öğrencilerinden sülâsî rivayet edilenleri yukarıdan aşağıya bir tertip ile rivayetlerine göre zikredeceğiz.

Ravilerin tablosu aşağıdaki gibidir;

[6] Nureddin Itr, *Menhecü'n-Nakdi fî Ulumi'l-Hadis*, Beyrut, Daru'l-Fikr, 1399/1979, 359

Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'indeki[7] Sülâsî Rivayetler				
Ebû Hanîfe'nin Öğrencileri	Rivayetlerinin Sayısı		Ebû Hanîfe'nin Öğrencisi Olmayanlar	Rivayetlerinin Sayısı
Süfyân b. Uyeyne	93	1.	İsmâîl b. İbrâhîm	34
Muhammed b. Adî	70	2.	Mu'temir b. Süleymân	8
Yahyâ b. Saîd el-Kattân	51	3.	Abîde b. Humeyd	8
Yezid b. Harun	45	4.	Hammâd b. Mes'ade	8
Hüşeym b. Beşîr	26	5.	Abdullâh b. Bekr es-Sehmî	6
Muhammed b. Abdullah b. Mesne el-Ensarî	22	6.	Sehl b. Yûsuf	5
Vekî' b. Cerrâh	13	7.	Hâşim b. Kâsım	4
Ali b. Âsım	10	8.	Safvân b. Îsâ	4
Muhammed b. Fudayl	6	9.	Abdula'lâ	3
Muhammed b. Hâzim Ebû Muâviye ed-Darîr	6	10.	Ravh b. Ubâde	3
Mekkî b. İbrâhîm	5	11.	Enes b. İyâz	2
Bişr b. Mufaddal	3	12.	Abulvâhid	2
Ömer b. Ubeyd et-Tanâfisî	2	13.	Abdulvehhâb b. Âta	2

[7] İmam Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, Beyrut, Müessesetü'r-Risale, 1416/1995

Mervân b. Muâviye el-Fezârî	3	14.	Süleymân b. Hayyân	2
Abdullâh b. İdrîs	3	15.	Gassân b. Mudirr	2
Abdullâh b. Nümeyr	2	16.	Ebu'l-Mugîre	2
Ya'lâ b. Ubeyd	2	17.	Isâm b. Hâlid	2
Mûsâ b. Târık ez-Zebîdî	2	18.	Hîşem b. Saîd	2
Dahhâk b. Mahled Ebu'l-Âsım en-Nebîl	2	19.	Ebû Ahmed Muhammed b. Abdullâh Ez-Zübeyrî	2
Ebû Bekr b. Ayyâş	1	20.	Ammâr b. Muhammed	1
Muhammed b. Ubeyd	1	21.	Abdullâh b. Ziyâd	1
İshâk b. Yûsûf el-Ezrak	1	22.	Ebî Selmâ Yûsuf b. Yakup	1
Zeyd b. Habbân	1	23.	Muhammed b. Abdullâh b. Zübeyr	1
Abdullah b. Vâkıd el-Harrânî	1	24.	Abdullâh b. Hâris	1
Cerîr b. Abdulhamîd	1	25.	Abbâd b. Abbâd	1
Yahyâ b. Zekeriyyâ b. Ebî Zâide	1	26.	Ebû Hıdas Ziyad b. Rebî' el-Yehmedî	1
		27.	Ebû Saîd Mevlâ Benî Haşim	1
		28.	Sâbit b. el-Velîd b. Abdullâh b. Cemî'	1

		29.	İbrâhîm b. Sa'd	1
		30.	Ebû Ca'fer el-Kasım b. Mâlik el-Müzenî	1
		31.	Muttalib b. Ziyâd	1
		32.	Haccâc	1
		33.	Hasan b. Mûsâ	1
		34.	Ebu'n-Nadr	1
		35.	Âli b. Ayyâş	1
		36.	Ebû Muhammed Kesîr b. Mervân	1
		37.	Behz b. Esed el-Ammî	1
		38.	Abdussamed	1
		39.	Muhammed b. Kinâse	1
Toplam	**374**		**Toplam**	**121**

İmam Buhârî'nin *el-Câmiu's-Sahîh*'indeki[8] Sülâsî Rivayetler				
Ebû Hanîfe'nin Öğrencileri	Rivayetlerinin Sayısı		Ebû Hanîfe'nin Öğrencisi Olmayanlar	Rivayetlerinin Sayısı
Mekkî b. İbrâhîm	11	1.	Isâm b. Hâlid	1
Ebû Âsım ed-Dahhâk b. Mahled	6	2.		
Muhammed b. Abdullâh el-Ensarî	3	3.		

[8] Buhârî, el-*Câmiu's-Sahîh,* Riyad, Beytü'l-Efkâri'd-Devliyye, 1416/1998

Hallâd b. Yahyâ	1	4.		
Toplam	**21**		**Toplam**	**1**

İmam Tirmizî'nin *Sahîh*'indeki Sülâsî Rivayetler				
Ebû Hanîfe'nin Öğrencileri	Rivayetlerinin Sayısı		Ebû Hanîfe'nin Öğrencisi Olmayanlar	Rivayetlerin Sayısı
		1.	İsmâîl b. Mûsâ el-Fezzarî	1
Toplam	**-**		**Toplam**	**1**

İmam İbn Mace'nin *Sünen*'indeki Sülâsî Rivayetler				
Ebû Hanîfe'nin Öğrencileri	Rivayetlerinin Sayısı		Ebû Hanîfe'nin Öğrencisi Olmayanlar	Rivayetlerinin Sayısı
		1.	Ebû Muhammed Cübâre b. Müğallis el-Kufî el-Himmanî[9]	5
Toplam	**-**		**Toplam**	**5**

İmam Abd b. Humeyd El-Kissî'nin *Müsned*'indeki[10] Sülâsî Rivayetler				
Ebû Hanîfe'nin Öğrencileri	Rivayetlerinin Sayısı		Ebû Hanîfe'nin Öğrencisi Olmayanlar	Rivayetlerinin Sayısı
Yezîd b. Hârûn	30	1.	Abdullâh b. Bekr es-Sehmî	3

[9] O İmam Ebû Hanîfe'den riveyet etmese bile ondan Ebû Hanîfe'nin menkıbeleri rivayet ediliyordu. Nitekim Zehebî Cübâre b. el-Muğallis'in şöyle dediğini aktarmıştır: "Ben Kays b. er-Rebî'yi şöyle derken işittim: Ebû Hanîfe vera sahibi, muttakî ve akranlarından üstün idi." (*Menakıb li'z-Zehebî,* s. 18)
Yine Cübâre b. el-Muğallis şöyle demiştir: Bir adam: "Ebû Hanîfe, öldükten sonra dirilmeye inanıyor muydu?" diye sorunca Ebu'l-Hüseyin el-Ca'fî'nin şöyle cevap verdiğini işittim: "Onu gören biri bana "Allah da bize lütfetti ve bizi iliklere işleyen cehennem azabından korudu." [Tûr, 27] ayetini okurken ağladığını ve "Allah'ım bize lütfet ve iliklere işleyen cehennem azabından bizi koru yâ Rahîm" diye dua ettiğini haber verdi." (*Menâkıb li'z-Zehebî,* s. 22)
[10] Ebû Abdullâh Mustafâ el-Adevî, *el-Muntahib min Müsned-i Abd b. Humeyd,* Riyad, Daru'l-Belensiyye li'-Neşri ve't-Tevzî, 1423/2002

Ya'lâ b. Ubeyd	5	2.	Safvân b. Îsâ	1
Ca'fer b. 'Avn	4	3.	Abdurrahîm b. Hârûn el-Vâsitî	1
Alî b. Âsım	4	4.	Ebû Câbir Muhammed b. Abulmelik el-Ezdî	1
Ebû Âsım ed-Dahhâk b. Mahled	1	5.	Muhammed b. Müslim et-Tâifî	1
Toplam	**44**		**Toplam**	**7**

İmam Dârimî'nin *Müsned*'indeki[11] Sülâsî Rivayetler

Ebû Hanîfe'nin Öğrencileri	Rivayetlerinin Sayısı		Ebû Hanîfe'nin Öğrencisi Olmayanlar	Rivayetlerinin Sayısı
Yezîd b. Hârûn	7	1.	Ebu'l-Muğîre Abdulkuddûs b. Haccâc el-Havlânî	1
Ebû Âsım en-Nebîl	4	2.		
Ca'fer b. 'Avn	2	3.		
Ebâ Nuaym el-Fazl b. Dükeyn	1	4.		
Toplam	**14**		**Toplam**	**1**

İmam Taberânî'nin *Mu'cem*'indeki Sülâsî Rivayetler

Ebû Hanîfe'nin Öğrencileri	Rivayetlerinin Sayısı		Ebû Hanîfe'nin Öğrencisi Olmayanlar	Rivayetlerinin Sayısı
		1.	Ca'fer b. Humeyd el-	1

[11] Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahman b. el-Fazl b. Behrâm ed-Dârimî,*Sünen-i Dârimî olarak bilinen Müsned-i Dârimî,* Riyad, Daru'l-Muğnî li'n-Neşri ve't-Tevzî, 1421/2000,2/876

			Ensârî el-Dimeşkî	
		2.	Muhammed b. Ahmed b. Yezîd el-Kassâs	1
		3.	Ubeydullâh el-Kaysî	1
Toplam	**-**		**Toplam**	**3**

Aşağıda geldiği şekilde özet olarak Ebû Hanîfe'nin öğrencilerinde en çok rivayet edenleri zikredeceğiz ve onlardan rivayet edilen hadislere işaret edeceğiz.

1) Süfyân b. Uyeyne: 93 Hadis

Ebû Muhammed Süfyân b. Uyeyne el-Hilâlî el-Kûfî. İslam'ın imamlarındandır. İmam Şafîi "eğer ki Mâlik ve Süfyân olmasaydı Hicaz'ın ilmi kaybolurdu" demiştir. Abdulkâdir el-Kureşî onu Ebû Hanîfe'nin öğrencilerinden saymıştır. İbn Uyeyne de "beni ilk muhaddis yapan Ebû Hanîfe'dir" demiştir. 107 yılında doğdu. 198 yılında Recep aynın başında Cumartesi günü vefat etti.[12]

İmam Ahmed b. Hanbel'in Süfyân b. Uyeyne'den Rivayet Ettiği Sülâsîler:

Ahmed b. Hanbel ondan doksan üç adet sülâsî hadis rivayet etmiştir:1909, 1938, 1939, 4560, 4561, 4562, 4563, 4564, 4565, 4566, 4573, 4586, 12071, 12703, 12704, 12705, 12706, 12707, 12708, 12709, 12080, 12081, 12082, 12085, 12087, 12088, 12089, 12090, 12091, 12092, 12093, 12094, 12095, 12096, 14289, 14290, 14291, 14292, 14294, 14295, 14296, 14297, 14298, 14299, 14300, 14301, 14306, 14307, 14308, 14309, 14310, 14311, 14312, 14313, 14314, 14315, 14316, 14317, 14318, 14321, 15075, 15076, 15078, 15079, 15080, 15721, 15722, 16406, 17220, 19355, 19389, 19399, 19400, 19422, 20923, 20962, 22796, 22797, 22798, 22799, 22800, 22801, 22802, 22803, 22804, 22834, 23659, 27006, 27015, 27058 ve 27455.

2) Yezid b. Harun: 83 Hadis

Hafız Ebû Hâlid Yezîd b. Hârûn b. Zâzân es-Sülemî el-Vâsıtî'dir. Dedesi Sülem kabilesinin azatlı kölesi olduğu için bu kabileyle anılmıştır. Ebû Hanîfe'den hadis dinledi. İbnu'l-Medînî onun hakkında "hafızası ondan daha iyi olan birisini görmedim" demiştir. Abdulkâdir el-Kureşî onu Hanefîlerden saymıştır. Yezîd'e,

---

[12] Suyûtî, *Tabakâtul'-Huffaz,* Beyrut, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1403/1983, s. 119; Ebu'l-Müeyyed el-Hârizmî, *Câmiu'l-Mesânîdi'l-İmami'l-Azam,* Haydarabad-Hint, Meclis Dâiratü'l-Mearif, 1332, 2/469; Zehebî, *Tezkiratü'l-Huffaz,* Beyrut, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1/262; Kureşî, *el-Cevâhiru'l-Mudiyye fî Tabakâti'l-Hanefiyye,* thk: Doktor Abdulfettah Muhammed el-Hulv, Hicr li't-Tibêati ve'n-Neşr, 1413/1993, 2/230; Kelâbâzî, *Rical-i Sahihi'l-Buhârî-el-Hidayetü ve'l-İrşad fî M'arifeti Ehli's-Sika ve's-Seded,* thk: Abdullah el-Leysî, Beyrut, Daru'l-Marife, 1407/1987, 1/331

"karşılaştığın en fakih kişi kimdir?" diye sorulunca "Ebû Hanîfe'dir" diye cevap vermiştir. 118 yılında doğdu. Rebîulâhir 206'da Vâsıt'ta vefat etti.[13]

İmam Ahmed b. Hanbel'in Yezîd b. Hârûn'dan Rivayet Ettiği Sülâsîler:
12214, 12215, 12218, 12219, 12220, 12251, 13063, 13064, 13065, 13066, 13067, 13068, 13069, 1370, 13071, 13072, 13073, 13074, 1307, 13076, 13077, 13078, 13079, 13080, 13081, 13082, 13083, 13084, 13085, 13094, 13129, 15875, 15876, 15877, 15878, 15879, 18745, 18748, 18813, 19131, 19145, 20767, 20772, 23792, 23797.

Dârimî'nin Yezîd b. Hârûn'dan Rivayet Ettiği Sülâsîler:
Dârimî ondan iki tane büyû', bir tane rikâk ve namaz, hac ve et'ime bablarından olmak üzere toplam yedi tane sülâsî hadis rivayet etmiştir. Bunlar: 1436, 1965, 2108, 2640, 2664, 2714, 2883.

Abd b. Humeyd'in Yezîd b. Hârûn'dan Rivayet Ettiği Sülâsîler:
505, 509, 1225, 1387, 1388, 1389, 1390, 1391, 1392, 1393, 1394, 1395, 1396, 1397, 1398, 1399, 1400, 1401, 1402, 1403, 1404, 1405, 1406, 1407, 1408, 1409, 1410, 1411, 1412, 1413, 1415.

3) Muhammed b. Ebî Adî: 70 Hadis
Hafız Ebû Amr Muhammed b. Ebî Adî es-Sülemî el-Basrî. Dedesi Muhammed b. İbrâhîm b. Ebî Adî Sülem kabilesinin azatlı kölesi olduğu için bu kabileyle anılmıştır. Muhammed b. Yûsûf ed-Dımeşkî eş-Şâfiî onu Ebû Hanîfe'den rivayet edenler arasında zikretmiştir.[14]

İmam Ahmed'in Muhammed b. Ebî Adî'den Rivayet Ettiği Sülâsîler:
İmam Ahmed ondan 70 sülâsî hadis rivayet etti: 160, 1698, 12005, 12006, 12007, 12009, 12010, 12011, 12012, 12013, 12014, 12015, 12016, 12017, 12018, 12019, 12020, 12021, 12022, 12023, 12024, 12025, 12026, 12027, 12028, 12032, 12033, 12034, 12035, 12036, 12037, 12038, 12041, 12042, 12043, 12044, 12045, 12046, 12047, 12048, 12049, 12050, 12052, 12053, 12054, 12055, 12056, 12057, 12058, 12060, 12061, 12062, 12301, 12302, 12304, 13126, 13127, 13128, 13130, 13131, 13132, 13133, 13134, 13135, 13136, 13137, 13138, 13139, 13140 ve 13333.

4) Yahyâ b. Saîd el-Kattân: 51 Hadis

---

[13] Kureşî, *el-Cevher,* 3/609; İbn Ebî'l-Avâm, *Fedailü Ebî Hanîfe ve Ahbârahü ve Menakıbihü,* Mekke-i Mükerreme, el-Mektebetü'l-İmdâdiyye, 1431/2010, 106; Hârizmî, *Câmiu'l-Mesânîd,* 2/577; Zehebî, *Tezkira,* 1/318; Suyûtî, *Tabakât,* 138

[14] Zehebî, *Siyerü A'lâmi'n-Nübelâ,* Beyrut, Müessesetü'r-Risale, 9/221; Zehebî, *Tezkira,* 1/324; Suyûtî, *Tabakât,* 141; Salihî ed-Dımeşkî eş-Şâfî, *Ukudu'l-Ceman fî Menakıbı Ebî Hanîfe Nu'man,* Medine-i Münevvere, Mektebetü'l-İman, 195

İmam Ebû Saîd Yahyâ b. Saîd b. Ferrûh et-Temimî el-Basrî el-Kattân. Ataları Benî Temîm kabilesinin azatlısı olduğu için Temîmî nisbesini almıştır. İlim ve amelde başı çekiyordu. Abdulkâdir el-Kureşî onu Hanefîlerden saymıştır. Ebû Hanîfe'nin görüşleriyle fetva veriyordu ve şöyle diyordu: "Ne yalan söyleyeyim. Ebû Hanîfe'nin içtihatlarından daha iyisini işitmedik. Onun görüşlerinin çoğunu esas aldık." 120 yılında doğdu ve Safer 198'de vefat etti.[15]

İmam Ahmed'in Yahyâ b. Saîd el-Kattân'dan Rivayet Ettiği Sülâsîler:

İmam Ahmed ondan 51 adet sülâsî hadis rivayet etti: 250, 12122, 12123, 12129, 12130, 12132, 12136, 12137, 12138, 12143, 12144, 12145, 12151, 12154, 12165, 12166, 12167, 12256, 12257, 12258, 12832, 12833, 12834, 12835, 12837, 12868, 12869, 12870, 12872, 12873, 12874, 12875, 12876, 12877, 12878, 12879, 12881, 12882, 12883, 12884, 12886, 12888, 15968, 16524, 16525, 16526, 16527, 16528, 19406, 19407.

5) Huşeym b. Beşîr: 26 Hadis

Hafız Ebû Muâviye Huşeym b. Beşîr es-Sülemî el-Vâsıtî. Ataları Sülem kabilesinin azatlısı olduğu için Sülemî diye anılmıştır. *Câmiu'l-Mesânîd*'de Ebû Hanîfe'den rivayet etmiştir. İbn Ebi'l-Avâm onun Ebû Hanîfe'den rivayetini zikreder. 104 yılında doğdu ve 183 yılında vefat etti.[16]

İmam Ahmed'in Huşeym b. Beşîr'den Riyavet Ettiği Sülâsîler:

İmam Ahmed ondan 26 tane sülâsî hadis rivayet etti:157, 11941, 11942, 11943, 11945, 11946, 11947, 11948, 11949, 11950, 11951, 11952, 11953, 11955, 11956, 11957, 11958, 11959, 14256, 14263, 15451, 17673, 19421, 19395, 19125 ve 19126.

6) Muhammed b. Abdillâh el-Ensârî: 25 Hadis

İmam, muhaddis Ebû Abdullâh Muhammed b. Abdillâh b. el-Müsennâ Enes b. Mâlik'in soyundandır. Mizzî onu Ebû Hanîfe'den rivayet edenler arasında zikretmiştir. Abdulkâdir el-Kureşî onu Hanefîlerden saymıştır. Züfer b. Hüzeyl ve Ebû Yûsuf'un talebelerindendir. Züfer b. Huzeyl'den hadis rivayet etti ve onun yanında ayrılmadı. 118 yılında doğdu ve Recep 215'de vefat etti.[17]

---

[15] Zehebî, *Tezkira,* 1/299; Zehebî, *el-Keşîf Marifeti men lehu rivayetün fi'l-Kütübi's-Sitte,* Cidde, Daru'l-Kıble li's-Sakafeti'l-İslamiyye, 1413/1992, 2/366; es-Sûyutî, *Tabakât, 131;* Kureşî,*el-Cevâhir,* 3/587; Hatib el-Bağdadî,*Tarihu'l-Medineti'l-İslam,* Beyrut, Daru'l-Girrî'l-İslamî, 1422/2001, 15/474

[16] Hârizmî, *Câmiu'l-Mesânîd,* 2/569; Zehebî, *Tezkira,* 1/248; Suyûtî, *Tabakât,* 111; Zehebî, *Siyer,* 8/287; Hârizmî, *Câmiu'l-Mesânîd,* 2/596; Zehebî, *Siyer,* 8/294; İbn Ebi'l-Avâm, *Fedâil,* 205

[17] Zehebî, *Tezkira,* 1/371; Mizzî, *Tehzibü'l-Kemal fî Esmai'r-Rical,* Beyrut, Müessesetü'r-Risale, 1403/1983, 29/421 ve 25/540 ve 25/548; İbn Ebi'l-Avâm, *Fadâil,* 95; Suyûtî, *Tabakât,* 160; Kureşî, *el-Cevâhir,* 3/300; Zehebî, *Siyer,* 9/550

İmam Buhârî'nin Muhammed b. Abdillâh el-Ensârî'den Rivayet Ettiği Sülâsî Hadisler:

Muhammed b. Abdullâh el-Ensârî, İmam Buhârî'nin *Sahîh-i Buhârî*'sinde bulunan sülâsî hadisleri rivayet ettiği ravilerdendir. Ondan sülâsî hadis olarak üç tane hadis rivayet etmiştir: 2703, 4499, 6894.

İmam Ahmed'in Muhammed b. Abdillâh el-Ensârî'den Rivayet Ettiği Sülâsî Rivayetler:

İmam Ahmed ondan 22 adet sülâsî hadis rivayet etmiştir: 12704, 12781, 12955, 12957, 12958, 12959, 12960, 12961, 12962, 12963, 12964, 13408, 13409, 13466, 13467, 13469, 13470, 13471, 13472, 13473, 13477.

7) Mekkî b. İbrâhîm: 16 Hadis

Hafız İmam Ebu's-Seken Mekkî b. İbrâhîm el-Belhî. İmam Ahmed'den hadis rivayet ediyordu. İbn Ebi'l-Avâm onu Ebû Hanîfe'den ders alan Horasan ehlinden saydı. Ticaret ile meşguldü. İmam Ahmed ona ticareti bırakmasını ve ilme yönelmesini nasihat etti. O da ticareti bırakıp ilimde imam oluncaya kadar İmam Ahmed'in yanından ayrılmadı. 126 senesinde doğdu ve Şaban ayında 215'te Belh'te vefat etti.[18]

Buhârî'nin Mekkî b. İbrâhîm'den Rivayet Ettiği Sülâsîler:

İmam Buhârî ondan 11 tane sülâsî rivayet etti: 109, 497, 502, 561, 2007, 2289, 2960, 3041, 4206, 5497, 6891.

İmam Ahmed'in Mekkî b. İbrâhîm'den Rivayet Ettiği Sülâsîler:

İmam Ahmed ondan sülâsî olarak beş tane sülâsî rivayet etmiştir: 2/16513, 16514, 16516, 16549, 19550.

8) Alî b. Âsım: 14 Hadis

Ebu'l-Hasan Alî b. Âsım b. Suheyb el-Kureşî el-Vâsıtî. Ebû Hanîfe'den hadis dinledi ve *Câmiu'l-Mesânîd*'de ondan rivayette bulundu. Abdulkâdir el-Kureşî onu Hanefilerden saydı. 109'da doğdu ve 201'de vefat etti.[19]

İmam Ahmed'in Alî b. Âsım'dan Rivayet Ettiği Sülâsîler:

İmam Ahmed ondan 10 tane sülâsî olarak hadis rivayet etti: 13555, 13556, 13426, 13428, 13429, 13430, 13431, 13558, 19417, 27026.

Abd b. Humeyd'in Müsnedindeki Alî b. Âsım'dan Rivayet Edilen Sülâsîler:

---

[18] Kelâbâzî, *Ricâl,* 2/742; Zehebî, *Tezkira,* 1/365; Zehebî, *Siyer,* 9/551; Suyûtî, *Tabakât,* 80 ve 164; İbn Ebi'l-Avâm, *Fadâil,* 213; Kerderî, *Menakıbu'l-İmami'l-Azam,* Haydarabad-Hint, Meclis-i Dâirat-i Mearifi'n-Nizamiyye, 1321, 2/242

[19] Zehebî, *Siyer*, 9/249; Hârizmî, *Câmiu'l-Mesânîd,* 2/513; Suyûtî, *Tabakât*, 137; Kureşî, *el-Cevâhir,* 1/364

Abd b. Humeyd ondan 4 tane sülâsî hadis rivayet etmiştir: 944, 945, 954, 1209.

9) Vekî b. Cerrâh: 13 Hadis
Hafız Ebû Süfyân Vekî' b. Cerrâh b. Melîh er-Ruâsî el-Kûfî. Abdulkâdir el-Kureşî onu Hanefilerden saydı. İmam Ebû Hanîfe'nin vefatından sonra Züfer'e şöyle demiştir: "Bize, seni İmam'ın halefi kılan Allah'a hamd olsun. Ancak İmam'a duyduğum hasret geçmiyor."[20]

İmam Ahmed'in Vekî' b. Cerrâh'tan Sülâsî Rivayetleri:
İmam Ahmed ondan 13 tane sülâsî rivayet etmiştir: 12181, 12847, 12860, 12897, 12899, 15411, 16404, 18721, 19107, 19108, 19109, 20335, 23798.

10) Dahhâk b. Mahled Ebû Âsım en-Nebîl: 13 Hadis
Hafız Ebû Âsım Dahhâk b. Mahled eş-Şeybânî. Aklı ve şerefinden dolayı "nebîl" lakabıyla anılmıştır. İmam Ebû Hanîfe'nin öğrencilerindendi ve *Câmiu'l-Mesânîd*'de ondan rivayette bulundu. İmam'ın vefatından sonra Züfer'e öğrencilik yaptı. Abdulkâdir el-Kureşî onu Ebû Hanîfe'nin öğrencilerden saydı. 122 yılında dünyaya geldi ve 212 Zilhicce'de Basra'da vefat etti.[21]

İmam Buhârî'nin Dahhâk b. Mahled'den Sülâsî Rivayetleri:
Buhârî ondan 6 tane sülâsî rivayet etmiştir: 1924, 2295, 2477, 4272, 5569 ve 7208.

İmam Ahmed'in Dahhâk b. Mahled'den Rivayet Ettiği Sülâsîler:
İmam Ahmed ondan 2 tane sülâsî hadis rivayet etmiştir: 13181 ve 16506.

Dârimî'nin Dahhâk b. Mahled'den Rivayet Ettiği Sülâsîler:
Dârimî ondan 4 adet sülâsî hadis rivayet etmiştir: 1802, 1942, 2723, 2743.

Abd b. Humeyd'in Dahhâk b. Mahled'den Rivayet Ettiği Sülâsîler:
Abd b. Humeyd el-Keşşî ondan sülâsî olarak sadece 1 hadis rivayet etmiştir. O da Ebu'l-Hamrâ'dan (radiyallâhuanh) rivayet edilmiştir: 474.

11) Ya'lâ b. Ubeyd: 7 Hadis
Hafız Ebû Yûsuf Ya'lâ b. Ubeyd et-Tanâfisî. Ebû Hâtim onun hakkında "babasının evlatları arasında hadiste en sağlamıydı" dedi. Abdulkâdir el-Kureşî onu Hanefilerden saymıştır. 209 senesinde Şevval ayının Perşembe gününde vefat etti.[22]

---

[20] Kelâbâzî, *Ricâl,* 2/767; Suyûtî, *Tabakât,* 133; Zehebî, *Tezkira,* 1/307; Kureşî, *el-Cevâhir*, 3/577; Aliyyü'l-Kârî, *Zeylü'l-Cevahiri'l-Mudiyye,* Haydarabad-Hint, Meclis-i Dâirati'l-Mearifi'n-Nizamiyye, 2/535
[21] Zehebî, *Tezkira,* 1/327; Kureşî, *el-Cevâhir,* 2/274; Kelâbâzî, *Rical,* 1/369; Hârizmî, *Câmiu'l-Mesânîd,* 2/484; Suyûtî, *Tabakât,* 159
[22] Zehebî, *Tezkira*, 1/334; Suyûtî, *Tabakât,* 145; Kureşî, *el-Cevâhir,* 3/616

İmam Ahmed'in Ya'lâ b. Ubeyd'den Rivayet Ettiği Sülâsîler:
İmam Ahmed ondan 2 tane sülâsî rivayet etmiştir: 19107, 19129.

Abd b. Humeyd'in Müsnedindeki Ya'lâ b. Ubeyd'den Rivayet Edilen Sülâsîler:
Abd b. Humeyd el-Keşşî hepsi Câbir b. Abdullâh el-Ensârî'den (radiyallâhuanh) olmak üzere müsnedinde ondan 5 adet sülâsî hadis rivayet etmiştir: 1125, 1126, 1126, 1127, 1128, 1129.

12) Ca'fer b. 'Avn: 6 Hadis
İmam Hafız Ebû 'Avn Ca'fer b. 'Avn el-Mahzûmî. *Câmiu'l-Mesânîd*'de İmam Ebû Hanîfe'den rivayet etti. İbn Ebi'l-Avâm onun Ebû Hanîfe'den rivayetini zikretti. 110 küsur yılında doğdu ve doksan küsur yaşında hac dönüşü 207 senesinin başında vefat etti.[23]

Dârimî'nin Ca'fer b. 'Avn'dan Rivayet Ettiği Sülâsîler:
Dârimî ondan 2 tane sülâsî hadis rivayet etmiştir: 767 ve 1963.

Abd b. Humeyd'in Müsnedindeki Ca'fer b. 'Avn'dan Rivayet Edilen Sülâsîler:
Abd b. Humeyd el-Keşşî müsnedinde 4 tane sülâsî hadis rivayet etmiştir: 357, 522, 1228, 1229.

13) Muhamed b. Hâzim Ebû Muâviye el-Kûfî: 6 Hadis
Hafız Ebû Muâviye Muhammed b. Hâzim el-Kûfî. Ebû Hanîfe'den hadis dinledi ve *Câmiu'l-Mesânîd*'de ondan rivayet etti. Kureşî onun Hanefilerden olduğunu söyledi. İbn Ebi'l-Avâm onun Ebû Hanîfe'den rivayetini aktardı. 113 yılında doğdu ve 195 yılında vefat etti.[24]

İmam Ahmed'in Ebû Muâviye'den Rivayet Ettiği Sülâsîler:
İmam Ahmed ondan 6 tane sülâsî hadis rivayet etti: 12110, 12111, 12705, 12706, 15920, 19127.

14) Muhammed b. Fudayl: 6 Hadis
Hafız Ebû Abdurrâhman Muhammed b. Fudayl b. Gazvân el-Muhaddis el-Dabbî. Ebû Hanîfe'den hadis dinledi ve *Câmiu'l-Mesânîd*'de ondan rivayette bulundu. Abdulkâdir el-Kureşî onu Hanefilerden saymıştır.[25]

---

[23] Zehebî, *Siyer*, 9/441; Suyûtî, *Tebyizu's-Sahife*, Beyrut, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1410/1990, 69; Hârizmî, *Hârizmî*, 2/420; İbn Ebi'l-Avâm, *Fadâil,* 180
[24] Zehebî, *Tezkira,* 1/295; İbn Ebi'l-Avâm, *Fadâil,* 158; Kureşî, *el-Cevâhir,* 3/150; Suyûtî, *Tabakât,* 128; Hârizmî, *Câmiu'l-Mesânîd,* 2/353
[25] Zehebî, *Tezkira,* 1/315; Kureşî, *el-Cevâhir,* 3/308; Hârizmî, *Câmiu'l-Mesânîd,* 2/353; Suyûtî, *Tabakât,* 136

İmam Ahmed'in Muhammed b. Fudayl'dan Rivayet Ettiği Sülâsîler:
İmam Ahmed ondan 6 tane sülâsî hadis rivayet etmiştir: 11993, 11994, 11995, 11996, 11997, 18299.

15) Bişr b. el-Mufaddal: 3 Hadis
Hafız Ebû İsmâîl Bişr b. el-Mufaddal b. Lâhik el-Basrî. *Câmiu'l-Mesânîd*'de Ebû Hanîfe'den rivayette bulundu. 186 veya 187 yılında vefat etti.[26]

İmam Ahmed'in Bişr b. el-Mufaddal'dan Rivayet Ettiği Sülâsîler:
İmam Ahmed b. Hanbel ondan 3 tane sülâsî hadis rivayet etmiştir: 21940, 22847, 27017.

16) Abdullâh b. İdrîs: 3 Hadis
İmam Abdullâh b. İdrîs b. Yezîd b. Abdurâhman el-Kûfî. *Câmiu'l-Mesânîd*'de Ebû Hanîfe'den rivayette bulunmuştur. Abdulkâdir el-Kureşî onu Hanefilerden saymıştır. İbn Ebi'l-Avâm onun Ebû Hanîfe'den olan rivayetini aktarmıştır. 120 senesinde doğmuş ve Zilhicce ayında 192 senesinde vefat etmiştir.[27]

İmam Ahmed'in Abdullâh b. İdrîs'den Rivayet Ettiği Sülâsîler:
İmam Ahmed ondan 3 sülâsî hadis rivayet etmiştir: 12099, 12196, 20776.

17) Mervân b. Muâviye el-Fezârî: 3 Hadis
Hafız Ebû Abdullâh Mervân b. Muâviye b. Hâris el-Fezârî el-Kûfî. O *Câmiu'l-Mesânîd*'de İmam Ebû Hanîfe'den hadis rivayet etmiştir. Terviye gününden bir gün önce aniden 193 yılında vefat etti.[28]

İmam Ahmed'in Mervân b. Muâviye el-Fezârî'den Rivayet Ettiği Sülâsîler:
İmam Ahmed ondan 3 sülâsî hadis rivayet etmiştir: 12197, 13043, 13044.

18) Abdullâh b. Nümeyr: 2 Hadis
Hafız Ebu'l-Hişâm Abdullâh b. Nümeyr el-Hemdânî el-Hârifî el-Kûfî. İlimde yüce değeriyle beraber Ebû Hanîfe'den *Câmiu'l-Mesânîd*'de hadis rivayet etmiştir. Ahmed b. Hanbel ve Yahyâ b. Maîn başta olmak üzere birçok hadis âlimi ondan hadis rivayet

[26] Zehebî, *Tezkira*, 1/310; Hârizmî, *Câmiu'l-Mesânîd,* 2/413; Suyûtî, *Tabakât,* 134; İbn Ebi'l-Avâm, *Fadâil,* 199
[27] Hârizmî, *Câmiu'l-Mesânîd*, 2/508; Zehebî, *Tezkira,* 1/284; Zehebî, *Tezkira,* 1/284; Suyûtî, *Tabakât*, 124; Kureşî, *el-Cevâhir,* 2/298; İbn Ebi'l-Avâm, *Fadâil,* 157
[28] Kelâbâzî, *er-Rical,* 2/717; Zehebî, *Tezkira,* 1/294; Suyûtî, *Tabakât,* 129; Hârizmî, *Câmiu'l-Mesânîd,* 2/559; Zehebî, *Siyer,* 9/53

etmiştir. Kureşî onu Ebû Hanîfe'nin öğrencileri arasında zikretmiştir. 115 senesinde doğmuş ve 199 yılında vefat etmiştir.[29]

İmam Ahmed'in Abdullâh b. Nümeyr'den Rivayet Ettiği Sülâsîler:
İmam Ahmed ondan 2 tane sülâsî hadis rivayet etmiştir: 13283, 19128

19) Ömer b. Ubeyd: 2 Hadis
Hafız Ömer b. Ubeyde b. Ebî Ümmiye el-Kûfî el-Tanâfisî. Şu hadis hafızlarının kardeşidir: Ya'lâ, Muhammed ve en büyükleri İbrâhîm. Abdulkâdir el-Kureşî onu Hanefiler arasında zikretti. 185 senesinde vefat etti.[30]

İmam Ahmed'in Ömer b. Ubeyd'den Rivayet Ettiği Sülâsîler:
İmam Ahmed ondan 2 tane sülâsî hadis rivayet etmiştir: 21050 ve 21051.

20) Fazl b. Dükeyn: 2 Hadis
Hafız Ebu'n-Nuaym el-Fazl b. Dükeyn el-Kûfî. *Câmiu'l-Mesânîd*'de Ebû Hanîfe'den çokça hadis rivayet etti. İbn Ebi'l-Avâm onun Ebû Hanîfe'den rivayetini zikretti. Abdulkâdir el-Kureşî onu Hanefiler arasında zikretti. Ebû Hanîfe'nin vefatından sonra öğrenciliğine İmam Züfer ile devam etti. Ebû Hanîfe'yi anınca ya da yanında anılınca "cennetin en üst makamı nasip olsun ona" derdi.[31]

Dârimî'nin Ebû Nuaym el-Fazl b. Dükeyn'den Rivayet Ettiği Sülâsîler:
Dârimî ondan sülâsî olarak 2 hadis rivayet etti: 1942, 2106.

21) Mûsâ b. Târık ez-Zebîdî: 2 Hadis
İmam Ebu'l-Kurra Mûsâ b. Târık ez-Zebîdî. *Câmiu'l-Mesânîd*'de Ebû Hanîfe'den hadis rivayet etti. İbn Ebi'l-Avâm onun Ebû Hanîfe'den rivayetini bize aktarmıştır. *Sünen* kitabını telif etti ve 203 yılında vefat etti.[32]

İmam Ahmed'in Mûsâ b. Târık'tan Rivayet Ettiği Sülâsîler:
İmam Ahmed ondan 2 tane sülâsî hadis rivayet etmiştir: 15410 ve 27056.

22) Ebû Bekr b. Ayyâş: 1 Hadis

---

[29] Kelâbâzî, *er-Rical,* 1/603; Zehebî, *Tezkira,* 1/327; Suyûtî, *Tabakât,* 143; Zehebî, *Siyer,* 9/244; Hârizmî, *Câmiu'l-Mesânîd,*2/508; Kureşî, *el-Cevâhir,*1/352; İbn Ebi'l-Avâm, *Fadâil,*157
[30] Zehebî, *Siyer,*8/337; Kureşî, *el-Cevâhir,*2/654
[31] Kelâbâzî, *Rical,* 2/606; Zehebî, *Tezkira,* 1/372; Suyûtî, *Tabakât,* 162; Hârizmî, *Câmiu'l-Mesânîd,* 2/542; İbn Ebi'l-Avâm, *Fadâil,* 135 ve 178; Kârî, *Zeyl,* 2/353; Mizzî, *Tabakât, 3/456;* Zehebî, *Menâkıb,* Haydarabad-Hint, Lecneti İhyâi'l-Mearifi'l-Numaniyye, 1419, 7/323
[32] Zehebî, *Siyer,* 9/346; Hârizmî, *Câmiu'l-Mesânîd,* 2/557; İbn Ebi'l-Avâm, Fadâil, *191;* Ziriklî, *el-A'lâm,* Beyrut, Daru'l-İlm li'l-Melâyîn, 2002,7/323

Karî Fakih Muhaddis Ebû Bekr b. Ayyâş b. Sêlim el-Esedî el-Kûfî. Esedoğullarının azatlısı olduğu için "el-Esedî" diye anılmıştır. İsmi künyesi yani Ebû Ömer'dir. O *Câmiu'l-Mesânîd*'de Ebû Hanîfe'den hadis rivayet edenler arasındadır. Ebû Bekir Cemaziyelevvel'de 193 yılında vefat etti.[33]

İmam Ahmed'in Ebû Bekr b. Ayyâş'tan Rivayet Ettiği Sülâsîler:
İmam Ahmed ondan 1 tane sülâsî hadis rivayet etmiştir: 15952.

23) İshâk b. Yûsuf: 1 Hadis
Hafız Ebû Muhammed İshâk b. Yûsuf b. Merdâs el-Kureşî el-Vâsıtî. Ahmed b. Hanbel ile Yahyâ b. Maîn'in hocası olmasının yanında *Câmiu'l-Mesânîd*'de Ebû Hanîfe'den birçok hadis rivayet etmiştir. Kureşî onu Hanefiler arasında zikretmiştir. 195 yılında vefat etmiştir.[34]

İmam Ahmed'in İshâk b. Yûsuf'tan Rivayet Etttiği Sülâsîler:
İmam Ahmed ondan 1 tane sülâsî hadis rivayet etmiştir: 19130

24) Cerîr b. Abdulhamid: 1 Hadis
İmam Hafız Ebû Abdullah Cerîr b. Abdulhamid ed-Dabbî el-Kûfî. Abdulkâdir el-Kureşî onu Hanefi olarak zikremiştir. Cerîr b. Abdullâh Ebû Hanîfe'den *Câmiu'l-Mesânîd*'de rivayette bulunmuş raviler arasındadır. İbn Ebi'l-Avâm onun Ebû Hanîfe'den rivayetini aktarmıştır. 110 senesinde doğmuş ve 188'de vefat etmiştir.[35]

İmam Ahmed'in Cerîr b. Abdullâh'tan Rivayet Ettiği Sülâsîler:
İmam Ahmed ondan 1 tane sülâsî hadis rivayet etmiştir: 6257.

25) Hallâd b. Yahyâ b. Safvân es-Selemî el-Kûfî: 1 Hadis
İmam Ebû Muhammed Hallâd b. Yahyâ b. Safvân el-Kûfî. O, Ebû Hanîfe'nin öğrencilerinden *Câmiu'l-Mesânîd*'de hadis rivayet etmiştir. Zehebî İmam Ebû Hanîfe'nin faziletini ve ondan rivayetini zikretmiştir. Mekke'de yaşadı ve 203 yılında yine Mekke'de vefat etti.[36]

İmam Buhârî'nin Hallâd b. Yahyâ'dan Rivayet Ettiği Sülâsîler:
İmam Buhârî ondan 1 tane sülâsî hadis rivayet etmiştir: 7421.

---

[33] Zehebî, *Siyer,* 8/495; Suyûtî, *Tabakât,* 119; Zehebî, *Tezkira,* 1/265; Suyûtî, *Tabakât,* 119; Hârizmî, *Câmiu'l-Mesânîd,* 2/389; Zehebî, *Menakıb,* 18
[34] Zehebî, *Tezkira,* 1/320; Hârizmî, *Câmiu'l-Mesânîd,* 2/387; Suyûtî, *Tabakât,* 138; Kureşî, *el-Cevâhir,* 1/375
[35] Zehebî, *Siyer,* 9/9; Zehebî, *Tezkira,* 1/271; Suyûtî, *Tabakât,* 122; Kureşî, *el-Cevâhir,* 2/11; Hârizmî, *Câmiu'l-Mesânîd,* 2/420; İbn Ebi'l-Avâm, *Fadâil,* 156; Hârizmî, *Câmiu'l-Mesânîd,* 1/28
[36] Kelâbâzî, *er-Rical,* 1/238; Zehebî, *Siyer,* 10/165; Hârizmî, *Câmiu'l-Mesânîd,* 2/446; Zehebî, *Menakıb,* 43; Zehebî, *Siyer,* 10/165; İbn Hacer el-Askalânî, *Tehzibü't-Tehzib,* Beyrut, Müessesetü'r-Risale, 1416/1995, 1/557

26) Zeyd b. Habbâb: 1 Hadis

Hafız Ebu'l-Hüseyin Zeyd b. el-Habbâb el-'Iklî el-Kûfî çokça hadis yolculuğu yapan muhaddislerdendir. O, Ebû Hanîfe'den *Câmiu'l-Mesânîd*'de çokça hadis rivayet etmiştir. 203 yılında vefat etmiştir.[37]

İmam Ahmed'in Zeyd b. Habbâb'dan Rivayet Ettiği Sülâsîler:

İmam Ahmed ondan 1 tane sülâsî hadis rivayet etmiştir: 17674.

27) Abdulhamîd b. Abdurrahmân Ebû Yahyâ el-Hımmânî: 1 Hadis

Ebû Yahyâ Abdulhamid b. Abdurrahmân el-Hımmânî el-Kûfî. İlimde yüksek derecesiyle beraber Ebû Hanîfe'nin öğrencileri arasındandır ve onun menkıbelerini ve bunun dışından birçok şeyi *Câmiu'l-Mesânîd*'de rivayet edenler arasındadır. Abdulkâdir el-Kureşî onu Ebû Hanîfe'nin öğrencileri arasında zikretmiştir. 202 yılında vefat etmiştir.[38]

İmam Ahmed'in Ebû Yahyâ Abdulhamîd b. Abdurrahmân el-Hımmânî'den Rivayet Ettiği Sülâsîler:

İmam Ahmed ondan 1 tane sülâsî hadis rivayet etmiştir: 18723.

28) Abdullâh b. Vâkıd el-Harrânî: 1 Hadis

Ebû Racâ Abdullâh b. Vâkıd el-Hanefî el-Herevî el-Horasânî. *Câmiu'l-Mesânîd*'de Ebû Hanîfe'den rivayette bulunmuştur. 187 yılında vefat etmiştir.[39]

İmam Ahmed'in Abdullâh b. Vâkıd el-Harrânî'den Rivayet Ettiği Sülâsîler:

İmam Ahmed ondan 1 tane sülâsî hadis rivayet etmiştir: 15970.

29) Muhammed b. Ubeyd: 1 Hadis

Hafız Ebû Abdillâh Muhammed b. Ubeyd b. Ebî Ümeyye el-İyâdî el-Kûfî et-Tanâfisî. Ebû Hanîfe'den hadis dinledi ve *Câmiu'l-Mesânîd*'de ondan hadis rivayet etti. Abdulkâdir el-Kureşî onu Hanefiler arasında zikretti.[40]

İmam Ahmed'in Muhammed b. Ubeyd'den Rivayet Ettiği Sülâsîler:

İmam Ahmed ondan 1 tane sülâsî hadis rivayet etmiştir: 17602.

30) Yahyâ b. Zekeriyya b. Ebî Zâide: 1 Hadis

Yahyâ b. Zekeriyyâ b. Ebî Zâide el-Hemezenî İslam âleminin imamlarındandır. *Câmiu'l-Mesânîd*'de Ebû Hanîfe'den hadis rivayet etmiştir. Hadis ve fıkıh ilmini

---

[37] Zehebî, *Tezkira,* 1/350; Hârizmî, *Câmiu'l-Mesânîd,* 2/459; Suyûtî, *Tabakât,* 153; Mizzî, *Tehzîb,* 10/46
[38] İbn Hacer el-Askalânî, *Tehzîb,* 2/478; Hârizmî, *Câmiu'l-Mesânîd*, 2/509; Kureşî, *el-Cevâhir,* 2/264
[39] Mizzî, *Tehzîb,* 16/256; Hârizmî, *Câmiu'l-Mesânîd,* 2/355; Suyûtî, *Tabakât,* 145; Kureşî, *el-Cevâhir,* 1/315
[40] Zehebî, *Tezkira,* 1/333; Hârizmî, *Câmiu'l-Mesânîd,* 2/355; Suyûtî, *Tabakât,*145; Kureşî, *el-Cevâhir*i, 1/315

öğrendi. Abdulkâdir el-Kureşî onu Hanefiler arasında anmıştır. Babası ona "evladım Numân b. Sâbit'in derslerine devam et. O vefat etmeden önce ondan ilim tahsil et" demiştir. İmam Ebû Hanîfe'nin kurmuş olduğu ilim meclisinin yetkili kişilerindendi ve o mecliste meclisin görüşlerini yazıya geçiriyordu. 182 yılında vefat etmiştir.[41]

İmam Ahmed'in Yahyâ b. Zekeriyyâ'dan Rivayet Ettiği Sülâsîler:
İmam Ahmed ondan 1 tane sülâsî hadis rivayet etmiştir: 18722.

Sonuç:
Evet! İşte bunlar muhaddisler nazarında yüksek bir mekâna ve şerefe sahip, hadis ilminde bariz ve diğer senetlere göre üstün bir yer edinmiş, ayrıca Peygamber Efendimize (sallallâhualeyhivesellem) en az raviyle ulaşarak güçlenmiş ve Peygamber Efendimizin (sallallâhualeyhivesellem) iyilik, felah ve hayırla şahitlik ettiği yüzyıla en yakın olması sebebiyle tercih edilmiş sülâsî rivayetlerdir. İşte bu yüce şerefin ve yüksek mekânın çoğuna haiz olan İmam Ebû Hanîfe'nin öğrencilerinden başkaları değildir. Onlar ki sülâsî olarak hadis rivayet ettiler ve gerektiği şekilde özen göstermişlerdir. Onlar rivayet ilminde bilgi sahibi olmuşlar ve derinleşmişlerdir. Ümmet de onları güzel bir şekilde kabul etmiştir. Yine o öğrenciler cerh ve tadil ilminin adeta kolonlarıdır. Onlar İmam Ebû Hanîfe'yi ancak hayırla anarlar ve övgüyle bahsederler. İlim yolculuklarını ona yaparlar, binek hayvanlarını kapısının önüne bağlayıp onun önünde diz çökerler ve onun ilminin, rivayetinin, hikmetinin ve dirayetinin pınarlarından susuzluklarını giderirlerdi. Onun ışığı ile aydınlanıyorlar, yolunu takip ediyorlar ve menkıbelerini ve faziletini zikrediyorlardı. Bu da dini ilimlerin bütün alanlarında İmam Ebû Hanîfe'nin faziletinin ve şerefinin kemaline delalet etmektedir

[41] Hârizmî, *Câmiu'l-Mesânîd,* 2/574; Suyûtî, *Tabakât,* 120; Zehebî, *Tezkira,* 1/267; Kureşî, *el-Cevâhir,*2/210 ve 3/585; İbn Ebi'l-Avâm, *Fadâil,* 342.